

ben és közelmúltjában. Az 1950-es években, a Magyar Távirati Irodánál a szakmával ismerkedő fiatal riporternő munkái láttán elkerekedik még az értőbb közönség szeme is. A más műfajokból már jól ismert és becsült fotós itt vérbeli riporterként mutatkozik be, drámai árvízi tudósítással, groteszk humorú tanuszodai zsánerekkel vagy meglehetősen modern felfogású utcai fotóval. A néző csak azt sajnálja, hogy olyan hamar vége szakad ennek a képsorozatnak, s azzal a biztos tudattal lapoz tovább, hogy csak a korai-Keletikből is kitelne egy album.

No persze az ember boldogan nézegeti a kiváló művészportrékat, balett- és színházi felvételeket. Köztiük nem egy olyat, amely nemcsak az alkotó emblémájává vált, de a kollektív vizuális emlékezet sarokköve lett. A bőrröndök súlyát próbálgató Tímár Józsefről, a tánc extázisáról, a Ruttkai-Latinovits művészpárról. Szinte nincsen olyan valamire való színpadi tehetség az 1960-as évek utáni negyed században, akiről ne volnának szép felvételei. Ezért is sajnálja egy kicsit az ember, hogy az albumba nem férhetett bele Bessenyei vagy Básti Lajos. Miközben örülhetünk sok-sok remek író-, zenész- és képzőművész-portrénak Tersánszkytól Kodályon át Yves Montandig. És ráadásként néhány képnek Indiából, ahová tanítani hívták Keleti Évát.

Szóval örülünk és sopánkodunk egyszerre. Hiszen hamarosan kijöhetne egy Keleti Éva II...

SZARKA KLÁRA

(Folpress Kiadó, Budapest, 2004,
216 oldal, 4500 Ft)

HERMANN NITSCH:

Orgia Misztérium Színház

A Hermann Nitsch elméleti munkáiból és téziszerű vallomásaiból válogató kötetet megelőzően ugyanez a kiadó már jeleskedett egy hasonló közönségigényt kielégítő publikációval, amelyben Volker Harlan faggatja Joseph Beuysot arról, mit tekint művészetnek, hogyan igyekezett megváltoztatni annak fogalmát. Nitsch műve is erre tesz kísérletet, ám jóval túlmutat szerzőjének szubjektív álláspontján, hiszen magában foglalja a bécsi akcióművészek kollektívájának művészeti hiszekegyét, megvilágítva egyben azt a művelődés- és szellemtörténeti kontextust, amelynek erőterében ez a sokak részéről istenkáromlónak és vallásellenesnek bélyegzett alkotói jelenség kibontakozott.

A magyar kiadásra különösen azért volt már szükség, mert Nitsch botrányt kavart kiscelli múzeumbeli kiállítása óta nem történt komo-

lyabb kísérlet arra, hogy a honi szakemberek tüzetesen és hitelt érdemlően megvilágítsák ennek a még ma is provokatív összművészeti jelenségnek az ideológiai természetrajzát, elhessegetve róla annak gyanúját, hogy itt valami mélyen emberellenes törekvéstről van szó. Nitsch művészete éppen az ellenkezője annak, amit a jóhiszemű beavatatlanok vélnék róla, így ez a kötet többek között az igazi rálátás magasztos funkcióját is ellátja.

Túl azon, hogy a szerző elsősorban az Orgia Misztérium Színház lelkületéhez nyit járható utat, számos általános érvényű ténnyt közöl az akcióművészet történeti kialakulásáról, rámutatva a tragédiához fűződő ősi gyökereinek meghatározó voltára, szakrális indítatására, az úrvacsorából, a római cirkuszból, a karneválból, az alkímiából, a fekete miséből, a sportból, a futurizmusból, a happeningből stb. táplálkozó ihletforrásának széles spektrumára. Külön jelentőséggel beszél a vallásról levált ünnepek életigenlést és túlradó életszeretetet sugárzó természetéről, azokról a megittasultságba és transzcendens élményekbe torkolló erő kifejtéseiről, amelyek az áldozattételt központba állító, színészek nélküli színházának is filozófiai létalapjául szolgálnak. Fejtegetései számos alkalommal

hangsúlyozzák a dionüszoszi szokásrend megkerülhetetlen fontosságát, isten vérének és testének, tudniillik a bornak és a kenyérnek máig ható szakrális jelentőségét. Még a széles közönségnek készült borászati kötetekben is csak nagy ritkán olvasni akkora költői átélést tanúsító, a borhoz és annak kultúrájához fűződő feltétlen vonzódást példázó fogalmazásokat, mint ezúttal Nitschnél. Nála minden misztikus-rítusszerű cselekedetnek az ősi szokásokból

eredeztethető felsőbb értelme van.

Nitsch rövid esszéikkel adózik mindazoknak a gondolkodóknak és alkotóknak, akik mérvadó hatással voltak emberiművészeti alkotásának megformálására, s jelentős mértékben befolyásolták színházának koncepció-

ját, így többek között Richard Wagnernek, George Traklnak, Nietzsche-nek, Freudnak, Mallarménak, Stefan Georgénak, Gottfried Bennnek és Schönbergnek. Egyéni meg-látásai imitt-amott a 19. és 20. század szellemformáló nagyjait is új fényben képesek megmutatni, miközben általuk saját ars poeticájának strukturális felépítése is kitapinthatóvá válik.

A kötet záró fejezetében Nitsch a kereszténységhez való viszonyáról, annak meghatározó esztétikai élményéről ír. Elmondja, mily nagy moz-

gatóerővel hatott rá a katolicizmus liturgiai kelléktára, drámai felépítettsége, elfojtástechnikája, továbbá miként kedvelte meg később a keleti vallásokat, s miként befolyásolták azok világnézetét, megerősítve benne a feltétlen élet- és létigenlés rendíthetetlen hitét. Krisztus elbukó alakjában felismeri a feltámadásban megmutakozó győztest, sorspéldázatában pedig élet és halál dualizmusának felsőbbrendű kultuszát.

Egy nem mindennapi életutat és művészi pályát bejáró egyéniség tanítani képes könyvét tette le Hermann Nitsch, amelyben nem alibikeres az őt ért támadások ellenében, hanem a szeretet és az életigenlés mindent átható bölcséletét adja közre – magyarul is élvezhetően.

SZOMBATHY BÁLINT

(Fordította Adamik Lajos, *Metronóm*
Kiadó, Budapest, 2004, 200 oldal, 3000 Ft)

Maki-e

*19. századi japán lakk-
művészet a Hopp Ferenc
Kelet-Ázsiai Művészeti
Múzeum gyűjteményéből*

2005 Japán és az Európai Unió, Japán és Magyarország kulturális és gazdasági cserekapcsolatainak éve, mely a kölcsönös ipari és kereskedel-

mi előnyök mellett elsősorban a két földrész eltérő civilizációjának egymással való megismertetésével kecsegtet. Különböző rendezvényeken mutatkozhat be itthon is a japán civilizáció: október közepétől egy hónapig Hokusai és Hiroshige fametszetei lesznek láthatók a Magyar Nemzeti Galériában, egy okinawai zene- és táncegyüttes lép fel a Millenáris Parkban, s szintén októberben bunraku-előadást tartanak a Vidám Színpadon. Hazai gyűjteményeink közül a legjelentősebb távol-keleti anyag az Iparművészeti Múzeum Hopp Ferenc Múzeumának kelet-ázsiai gyűjteményében található. Erre az alkalomra az igen gazdag japán vonatkozású anyagból az egyik legszebb kollekcióból készített válogatást, az Edo- és a Meiji-korszak lakkművészeti műtárgyait állították ki.

A maki-e, azaz „felszórt kép” tulajdonképpen azt a technikát jelenti, amellyel a kiállított tárgyak díszítése készül. A lakk egy távol-keleti növény családjából származó nedve, amit sokféle alaptól (fa, bambusz, kerámia, bőr, fém stb.) készült tárgyra visznek fel több rétegben, miáltal végtermékként egy igen erős, a környezeti hatásoknak nagy mértékben ellenálló felület jön létre; ez tulajdonképpen magát a tárgyat konzerválja, hosszú életűvé téve azt. Végül a legfelső lakkrétegre mintát rajzolnak, s nedves bambuszcsőből aranyporral hintik meg. A díszítést ki lehet egészíteni különféle berakásokkal gyöngy-